

Відновне правосуддя – шлях до безпечної громади

- дієві методи впливу громади на стан злочинності
- відновні практики в Україні 2004–2011: досвід застосування медіації між потерпілими і правопорушниками
- медіація у кримінальних справах як альтернатива ув'язненню для дітей та молоді

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЦЕ:

(за Керівними принципами ООН та Посібником щодо впровадження програм відновного правосуддя)

- Спосіб реагування на злочинну поведінку шляхом урівноваження потреб громади, потерпілих та правопорушників.
- Концепція подолання злочинності, що характеризується повагою до гідності та рівності кожної особи, сприяє налагодженню взаєморозуміння та розбудові соціальної гармонії шляхом зцілення та відновлення потерпілих, правопорушників та громад.
- Залучення в різноманітних формах потерпілого, правопорушника та їхнього соціального оточення, представників громади і організації, які займаються питаннями правосуддя, до вирішення проблем, пов'язаних із злочином.
- Нові та вже існуючі форми відновного правосуддя, що пропонують громадам дієві засоби для вирішення конфліктів.
- Можливість застосувати відновну програму на будь-якому етапі процесу кримінального правосуддя, відповідно до національного законодавства.
- Новий підхід до вирішення правових конфліктів, який передбачає усвідомлення правопорушниками (обвинуваченими або підсудними) наслідків своїх вчинків та прийняття ними відповідальності за власні дії – відшкодування заподіяної потерпілим моральної та матеріальної шкоди.
- Залучення ресурсів громади до процесу вирішення конфліктів та відновлення порушених стосунків, примирення сторін та прийняття угоди між потерпілими й правопорушниками задля досягнення бажаних результатів та відшкодувань.
- Дієвий та ефективний підхід до вирішення завдань правосуддя, що допомагає державі вирішувати завдання профілактики злочинності, зменшення витрат на пенітенціарну систему та побудови міцного соціального капіталу в країні.

Будь-яка людина хоче жити в добробуті, почуватися безпечно, мати можливість самореалізації, відчувати повагу до своєї особистості, довіру та ін. Від цього залежить й економічний розвиток регіону: підприємства зацікавлені мати працівників, які почувуються комфортно і безпечно та не хвилюються за добробут у родині через загрозу життю власному та свого оточення. У розвинених країнах уже давно одним із ключових факторів вибору площадки для розміщення виробничих потужностей є саме показники рівня злочинності на тій чи іншій території.

Безпечною громадою можна вважати ту, жителі якої почувуються впевнено та комфортно, бо їхні цінності поважають і їм нічого не загрожує. Жити в суспільстві, де панують беззаконня, агресія і насилля – страшно й небезпечно. Залучення всіх жителів громади до переосмислення причин, що призводять до протиправної поведінки, допомагають громаді відновити порушені стосунки і разом працювати на зміцнення відчуття захищеності.

Саме громада є ключовою ланкою в процесі зниження рівня конфліктності та правопорушень, бо вона виступає і замовником, і основним партнером державних та муніципальних структур, що опікуються цими питаннями. Здатність громади допомагати людям, які потрапили в скрутне становище, підтримувати суспільно важливі цінності у громаді, сприяти її безпечному і сталому розвитку, значною мірою визначає майбутнє всієї громади.

У багатьох країнах невдоволення та розчарування в офіційній системі правосуддя, що застосовує каральний підхід і позбавлення волі як інструменти впливу на правопорушника, призвели до появи альтернативних відповідей на правопорушення й асоціальну поведінку. Чимало з цих альтернативних підходів забезпечують участь сторін конфлікту, а часто й інших представників громади у процесі вирішення конфлікту та усунення його наслідків. Програми відновного правосуддя ґрунтуються на переконанні в тому, що сторони конфлікту та громада в цілому мають бути активно залучені до його вирішення та пом'якшення його негативних наслідків. Відновний підхід допомагає усвідомити цінність людських стосунків і сприяє формуванню здорового суспільства.

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

З 2002 року в Україні впроваджується новий напрямок роботи у сфері реформування системи правосуддя з залученням громади – відновне правосуддя.

Спочатку ініціативу з впровадження відновного правосуддя в Україні підтримало кілька громадських організацій з Києва, Луганська, Одеси, Криму, Львова, які вже протягом тривалого часу надавали послуги з медіації – вирішення конфліктних ситуацій за допомогою нейтрального посередника-медіатора, який має спеціальну підготовку. До 2003 року послуги з медіації надавалися переважно щодо вирішення цивільних, сімейних та господарських справ, а також для вирішення та профілактики конфліктів у шкільному середовищі та багатонаціональних громадах (переважно в АР Крим). З 2003 року було сформовано громадську ініціативу з упровадження медіації в кримінальних справах (програми примирення між потерпілими і правопорушниками), що згодом виросла в мережу організацій-провайдерів, які стали пропонувати весь спектр програм відновного правосуддя – кола громади, сімейні групові наради тощо. Для забезпечення співпраці з офіційною системою правосуддя і врахування специфіки надання послуг з медіації в кримінальному процесі у 2004 р. було розроблено Концепцію «Центру відновних практик у громаді (ЦВПГ)», яку з 2004 по 2010 рік апробовано на базі 14 пілотних регіонів. Досвід впровадження відновних практик мають громади міст Біла Церква (Київська обл.), Вінниця, Дрогобич (Львівська обл.), Жмеринка (Вінницька обл.), Івано-Франківськ, Київ (Дарницький район), Львів, Луганськ, Одеса, Пирятин (Полтавська обл.), Сімферополь, Суми, Харків та смт Красногвардійське (АР Крим).

Відновні практики – це процес, який дозволяє залучати всі зацікавлені сторони до прийняття рішення про відновлення порушених внаслідок конфлікту чи непорозуміння стосунків на умовах поваги, розуміння, турботи та відповідальності.

Центр відновних практик у громаді (ЦВПГ, або Центр) – це громадська організація, що впроваджує відновні практики: програми відновного правосуддя, зокрема, медіацію у кримінальних справах та інші практики вирішення конфліктів і досягнення порозуміння. Відновні практики проводять спеціально навчені ведучі – **медіатори та фасилітатори**.

Відновні практики у кримінальних конфліктах (відновне правосуддя) – це:

- Медіація між потерпілими та правопорушниками
- Коло примирення
- Форум громадського правосуддя

Відновні практики як спосіб досягнення порозуміння в громадах

- Посередництво у вирішенні конфліктів і спорів
- Сімейні групові наради
- Процедури побудови консенсусу в громаді та кола прийняття рішень

Відновні практики в навчальних закладах як засіб створення безпечної атмосфери, сприятливої для розвитку дітей:

- Медіація однолітків
- Кола цінностей та прийняття рішень

Медіація в кримінальних справах –

одна з процедур відновного правосуддя і процес, який веде *медіатор* за участю потерпілого, з одного боку, та обвинуваченого або підсудного, з іншого боку, у кримінальних справах з метою досягнення між ними згоди та/або примирення стосовно спору (конфлікту) шляхом вироблення взаємоприйняттого рішення (*відновного результату*).

Відновний результат – це угода, досягнута в ході відновного процесу. Відновні результати передбачають реалізацію заходів, що охоплюють компенсації/відшкодування, реституцію/відновлення первинних прав та роботи на користь громаді, що має на меті задоволення індивідуальних та колективних потреб та відповідальності сторін, а також досягнення реінтеграції потерпілого і правопорушника.

Започатковане як громадська ініціатива кількох організацій, на сьогодні впровадження відновного правосуддя в Україні відбувається за підтримки Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ, Верховного Суду України, Національної академії прокуратури України та Національної академії внутрішніх справ, Школи соціальної роботи Національного університету «Кієво-Могилянська академія», Міністерства освіти, науки, молоді та спорту, Державного департаменту України з питань виконання покарань, інших організацій.

Важливим здобутком Центрів відновних практик у громаді є налагодження плідної співпраці з органами правової системи: судом, кримінальною міліцією у справах дітей (наразі реформована в Управління профілактичної роботи серед дітей у складі Департаменту профілактики правопорушень МВС України), дільничними інспекторами міліції (які після згаданої реорганізації мають стати основними партнерами Центрів відновних практик у громаді в питаннях профілактики протиправної поведінки в регіонах), прокуратурою та кримінально-виконавчою інспекцією. Місцеві органи влади також активно підтримують впровадження медіації в кримінальних справах і розвиток відновних практик загалом, що є критично важливим з огляду на забезпечення сталого функціонування Центрів відновних практик у громаді та гарантування постійного доступу членів громад до цих послуг.

Варто зауважити, що медіація застосовується переважно для роботи з дітьми та молоддю, які вчинили правопорушення. Кола відновного правосуддя та сімейні групові наради найчастіше використовують з метою профілактики правопорушень, а також для роботи з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ

Задля узагальнення вітчизняного досвіду впровадження відновних практик у рамках проекту «Формування альтернатив ув'язненню через розвиток відновного правосуддя в Україні» у 2010 – 2011 роках за підтримки «Інституту відкритого суспільства» (Open Society Institute, USA) було проведено дослідження «Відновне правосуддя в Україні: підсумки та перспективи».

Огляд практики впровадження відновного правосуддя в Україні охоплює період із 2004 по 2011 роки та вісім громад: м. Білої Церкви, м. Сімферополя, смт Красногвардійського (АР Крим), м. Пирятина, м. Дрогобича, м. Івано-Франківська, м. Жмеринки та м. Харкова.

Ключові висновки дослідження:

1. 88% розглянутих на медіації кримінальних справ – злочини невеликої та середньої тяжкості. Абсолютна більшість цих справ стосувалася злочинів проти власності, вчинених неповнолітніми віком 16-18 років. Водночас є випадки застосування відновного правосуддя до справ про тілесні ушкодження та навіть дорожньо-транспортні пригоди з летальними наслідками. Переважно справи на медіацію надходили від працівників міліції на етапі досудового слідства, що сприяло швидкому розгляду справ у Центрах відновних практик у громаді та максимальному врахуванню інтересів потерпілих, правопорушників та громади.
2. Програми відновного правосуддя важливі для усвідомлення правопорушниками скоєного та прийняття ними відповідальності за наслідки злочину. Більшість з правопорушників убачають у медіації можливість зберегти соціальні зв'язки з громадою і готові рекомендувати іншим особам у подібних ситуаціях брати участь у відновних програмах.

Основні принципи медіації:

1. Визнання важливості почуттів та потреб сторін (передусім потерпілої сторони) – під час медіації сторони отримують можливість розповісти про свої потреби та переживання, бути почутим, відчувати розуміння та підтримку.
2. Прийняття відповідальності за наслідки конфлікту – визнання сторонами (насамперед правопорушником) своєї ролі в конфлікті та тих наслідків, до яких цей конфлікт призвів; готовність учасників ухвалювати рішення та виконувати певні дії з усунення наслідків конфлікту та завданої шкоди.
3. Активне залучення сторін – надання сторонам повноважень для пошуку та ухвалення взаємоприйняттого для них рішення; визнання права власності сторін на їхній особистий конфлікт і того, що лише учасники конфлікту є компетентними у вирішенні проблеми.
4. Нейтральність медіатора – медіатор прагне однаково допомогти всім учасникам конфлікту, не приймаючи при цьому сторону жодного з них.
5. Конфіденційність – усі учасники процедури зобов'язуються не розголошувати будь-яку інформацію, яку дізналися під час процесу, без згоди іншої сторони.
6. Добровільність – медіація може відбуватися лише за умови добровільної згоди сторін на участь у ній; кожен з учасників може відмовитися від процедури на будь-якому етапі процесу.

Медіація і відновне правосуддя в Україні: деякі дати і факти

- **1990-ті роки** – перші спроби застосувати медіацію задля вирішення трудових спорів.
- **1999 р.** – у Києві під час Першої міжнародної конференції суддів була ухвалена рекомендація впровадити медіацію для вирішення спорів у судовій системі.
- **2002 р.** – створено БО «Український Центр Порозуміння», фахівці якого наразі входять до різноманітних міжвідомчих комісій із реформування правової системи в Україні; є експертами й тренерами міжнародного рівня з відновних практик і відновного підходу
- **2007-2011 рр.** – У Національній академії прокуратури України, Національній академії внутрішніх справ, Школі соціальної роботи при Національному університеті «Києво-Могилянська академія» студентам та слухачам курсів підвищення кваліфікації читаються навчальні курси з відновного правосуддя (медіації у кримінальних справах).
- **2008 р.** – за участі Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, інших відомств та фахівців БО «Український Центр Порозуміння» було розроблено Трирівневу модель профілактики правопорушень серед дітей і молоді, яка описує використання відновного правосуддя на рівні громади.
- **2011 р.** – депутати Івано-Франківської обласної ради ухвалили Регіональну цільову програму профілактики злочинності на 2011-2015 роки, де закріпили використання програм відновного правосуддя в області.

3. Оскільки офіційна система правосуддя передусім націлена на розкриття злочину і покарання винних, потреби потерпілих зазвичай залишаються поза увагою. Завдяки медіації потерпілі можуть швидко та ефективно захистити свої права, отримати реальне відшкодування збитків та відновити почуття безпеки та контролю над ситуацією. Усі потерпілі були задоволені результатами медіацій, адже вони почувалися безпечно, мали можливість зрозуміти, що стало причиною скоєння правопорушення злочину проти них. У більшості випадків вони отримали вибачення від кривдника, а угоди, укладені за результатами медіації, були повністю дотримані.
4. Відновні програми, запроваджені на базі Центрів відновних практик у громадах, сприяють профілактиці правопорушень, зниженню рівня видатків з місцевих бюджетів на відновлення майна, пошкодженого внаслідок хуліганської поведінки, та підвищенню рівня безпеки в громаді. Зазвичай це залежить від активної позиції громадської організації, що впроваджує відновні практики, і ефективності її співпраці з органами місцевої влади, судами та органами кримінального правосуддя. Системно побудована, така діяльність сприяє об'єднанню громади та її зміцненню, усвідомленню громадою відповідальності за рівень правопорушень та за виховання молоді.
5. Відновне правосуддя може і має стати обов'язковим доповненням до традиційної судової системи, адже покликане надати кримінальному процесу відновного характеру. Більшість кримінальних справ можуть бути вирішені за допомогою медіації ще на досудовому етапі, сприяючи визначенню заходів, альтернативних ув'язненню, особливо якщо розширити застосування громадських чи виправних робіт до справ невеликої та середньої тяжкості, а також справ за участю неповнолітніх.

СПРАВИ, З ЯКИМИ ПРАЦЮЮТЬ ЦЕНТРИ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК У ГРОМАДІ

З початку 2004 по травень 2011 років у восьми Центрах відновних практик у громаді відбулося **364 медіації в кримінальних справах**:

№	Центр відновних практик у громаді	Рік створення	Кількість переданих кримінальних справ
1	м. Біла Церква (Київська обл.)	2006 р.	68
2	м. Дрогобич (Львівська обл.)	2006 р.	36
3	м. Жмеринка (Вінницька обл.)	2006 р.	40
4	м. Івано-Франківськ	2004 р.	23
5	смт Красногвардійське (АР Крим)	2005 р.	63
6	м. Пирятин (Полтавська обл.)	2008 р.	21
7	м. Сімферополь	2004 р.	80
8	м. Харків	2007 р.	33
ЗАГАЛОМ:			364

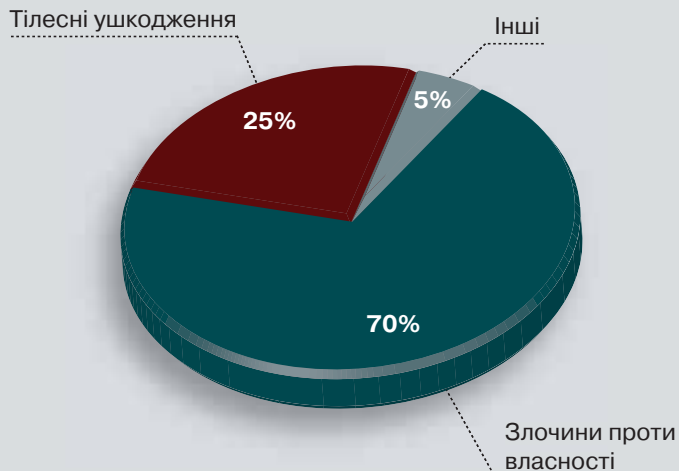
95% справ, які були передані на медіацію – це **злочини, вчинені неповнолітніми**

Зокрема, на медіацію було направлено такі кримінальні справи:

- **44%** – **злочини невеликої тяжкості** (крадіжки, шахрайство, хуліганство, умисні тілесні ушкодження);
- **44%** – **середньої тяжкості** (крадіжка та шахрайство, вчинені повторно; грабіж; грабіж, поєднаний із насильством);
- **12%** – **тяжкі** (крадіжка, поєднана із проникненням у житло; залишення в небезпеці, дорожньо-транспортні пригоди з летальними наслідками; розбій, учинений за змовою чи групою осіб).

Особливо тяжкі злочини на медіацію не передавалися.

Категорії справ, у яких було проведено медіації:

70% справ — злочини проти власності (крадіжки, розбої, шахрайство);

25% — тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості;

решта 5% — доволі різноманітні справи: дорожньо-транспортні пригоди з летальними наслідками, порушення трудових угод, невиплата аліментів та інші.

Такий широкий спектр справ, переданих на медіацію, пояснюється тим, що **основними критеріями «медіабельності» справи є:**

- визнання правопорушником факту скоєння певних дій і
- добровільне бажання обох учасників конфлікту вирішувати ситуацію у співробітницький спосіб за допомогою медіації.

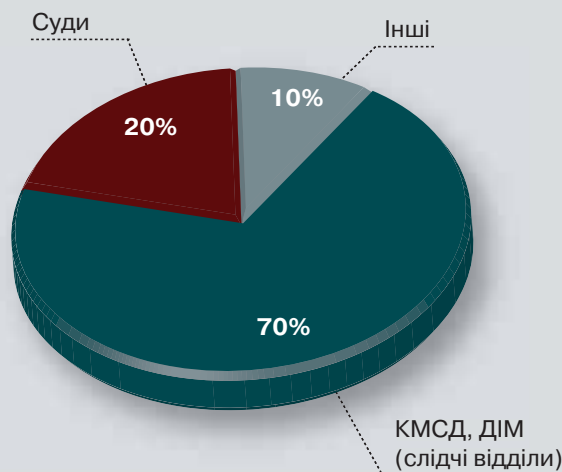
Це підтверджують слова начальника сектору дільничних інспекторів міліції в м. Пирятині О.П. Мулявки: «...у нас були і [справи щодо] крадіжки, і несплата аліментів, і бійки. Але якщо людина виявляє бажання примиритися з іншою стороною та відшкодувати збитки, то чому б не запропонувати їй медіацію?».

70% справ надходили на медіацію в Центри відновних практик у громаді ще на етапі досудового слідства.

Зокрема, інформацію найчастіше передавали слідчі відділи Кримінальної міліції у справах дітей та дільничні інспектори міліції (наразі ці два підрозділи МВС реорганізовані і входять до складу Департаменту профілактики правопорушень МВС України).

Майже **20% справ передають суди.**

Близько **10%** – надходять з органів прокуратури, від адвокатів, громадських організацій, соціальних служб, шкіл, а також від зацікавлених сторін.

«Моя перша медіація була досить складною – батько потерпілої був мільйонером. Але саме тоді я зрозуміла, що основа відновного підходу – цінності. А також, що адвокат, мільйонер, прокурор, суддя – це професія, а особистість – це стрижень. Якщо особистість підтримує цінності відновного підходу, то співпраця відбуватиметься простіше».

Ольга Войтенко,

координатор Центру відновних практик у громаді в м. Білій Церкві

Приклад з практики

(записано зі слів сторони підтримки – онуки потерпілої, та доповнено медіатором)

«У мене є бабуся, яка мешкає окремо від нас. Вона часто потребує допомоги у веденні господарства, особливо на городі, але на жаль, ми не можемо надавати їй допомогу.

Ми дуже добре знаємо і тісно спілкуємося з багатодітною родиною – сусідами бабусі. У них четверо дітей, а статки зовсім невеликі. Тож найстарший син, 15-річний Сашко, допомагає бабусі копати город, за що вона йому платить.

Якось навесні бабуся попросила Сашка скопати грядку. Поки він працював, вона ненадовго вийшла до магазину, будинок не замкнула. Скориставшись із цього, хлопчина забрав у бабусі 650 грн.

Увечері бабуся хотіла з ним розрахуватися за виконану роботу, однак, на столі, під скатеркою, де зазвичай ховала гроші, було порожньо. Пізніше, згадуючи цей день, вона сказала: «Я так на нього подивилася, а він, як ніби не такий як завжди. Він зі мною завжди дуже відвертий, а це прийшов, перекопав, і пішов. І взагалі цілий день намагався мене уникати». Проте бабуся не могла подумати на свого сусіда →

Важливо наголосити, що **основною мотивацією представників правової системи передавати справи на медіацію та інші відновні практики є розуміння потреб учасників кримінальної ситуації та бажання посприяти задоволенню цих потреб:**

- прийняття відповідальності правопорушником та профілактика вчинення повторних правопорушень,
- психологічне «зцілення» потерпілого та одержання відшкодування завданих збитків.

Зокрема, голова Білоцерківського міськрайонного суду В.М. Санін, який одним із перших в Україні підтримав ідею впровадження відновних практик, зауважує: «...передаючи справу на примирення, я сподіваюсь, що після участі в медіації ці діти більше до нас ніколи не потраплять – і так воно в нас і виходить. Саме тоді, коли вони всі разом сходяться (правопорушники та потерпілі) і все обговорюють, є результат. Потерпілі не бояться ходити по вулицях, тому що їм ніхто не погрожує, а правопорушники дійсно усвідомлюють скоєне. У судовому засіданні виголошуються статті з кодексів (Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України) – і ніхто нічого не розуміє. У медіації ж все інакше».

МЕДІАЦІЯ: ВПЛИВ НА ПРАВОПОРУШНИКА

Спеціалісти, що впроваджують відновні практики, відзначають ряд переваг цих програм порівняно з традиційним судовим процесом. Правопорушники мають змогу відчувати переживання потерпілих та краще зрозуміти ситуацію, що виникла після злочину, усвідомити наслідки власних дій і прийняти відповідальність за скоєне. На думку медіаторів, це запобігає запереченню провини, відторгненню, і сприяє щирому каяттю правопорушника. Під час процедури медіації правопорушник свідомо доходить висновку про необхідність добровільної компенсації потерпілому заподіяної шкоди. Натомість у суді компенсація зазвичай признається примусово. Можливо, саме тому не було зафіксованого жодного повторного правопорушення серед неповнолітніх, які брали участь у медіації. Про це свідчать слова начальника Кримінальної міліції у справах дітей у м. Жмеринці А.В. Сичика: *«Після програми [діяльності місцевого Центру відновних практик у громаді] рецидивів не було; навіть ті [діти], що були безнадійними, зараз – вчаться чи працюють».*

→ – адже повністю довіряла йому. Заявила про крадіжку до міліції, зателефонувала нам.

Під час допиту Сашко зізнався слідчим, що це він взяв гроші. Для всіх це стало великою несподіванкою, адже ми ніколи на нього не подумали би – він дуже ввічливий, приємний хлопець, завжди допомагав старенькій і виконував все, що вона попросить.

Бабуся навіть почала себе картати за те, що викликала міліцію, адже була переконана, що судове вирішення ситуації не принесе нікому жодної користі. Тому, я [онука потерпілої] зателефонувала медіатору і розповіла про випадок. Обидві сторони з радістю погодилися на медіацію.

***

У медіації взяли участь Сашко, його матір, потерпіла та її онука. За словами медіатора, під час зустрічі було дуже багато емоцій – усі учасники надзвичайно переживали, адже до цього випадку мали гарні, довірливі стосунки. Мати правопорушника багато плакала під час медіації – настільки для неї ця ситуація була складною.

На медіації з'ясувалося, що хлопчик грає у футбол і часто їздить на змагання. Він хотів собі нову спортивну форму, але його сім'я не мала коштів, і тому він взяв гроші сусідки. Сашко попросив вибачення і повернув усю суму. Сторони дійшли порозуміння та примирилися. Хлопець запропонував і надалі допомагати старенькій навіть безкоштовно, щоб залагодити ситуацію. Однак вона навпаки почала йому більше платити, щоб він зміг набирати достатньо грошей для омріяного спортивного костюма.

Сторони вважають найприємнішим те, що їм вдалося примиритися і зберегти хороші стосунки: «завдяки медіації ми знову можемо дивитися один одному у вічі та спілкуватися, як і раніше».

Відповіді правопорушника та сторони підтримки ЦВПГ м.Жмеринки (Вінницька обл.)

З анкет правопорушників, які брали участь у медіаціях **Центру відновних практик у громаді м. Білої Церкви**, можна зробити цікаві висновки щодо впливу відновних практик:

80% правопорушників вважають, що зустріч з іншою стороною допомогла їм зрозуміти, як кримінальна ситуація вплинула на життя потерпілих;

100% — переконані, що під час зустрічі з потерпілими ставлення до них іншої сторони змінилося;

90% правопорушників рекомендували б іншій особі, яка потрапила у подібну до їхньої ситуацію, взяти участь у медіації.

Результати опитування, відображені на графіку, дають підстави вважати, що **саме зустріч із іншою стороною за межами зали суду сприяє усвідомленню правопорушниками наслідків своїх вчинків, прийняттю відповідальності за свої дії – щирому каяттю та відшкодуванню завданої шкоди.**

Інтерв'ю з учасниками медіації засвідчують, що правопорушники прагнуть прийняття громадою без тавра «злочинець».

<p>Учасники процесу медіації, які прийшли підтримати правопорушників («сторони підтримки»), на умовах анонімності говорять про таке:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • «...це потрібно підсудним, щоб зустрітися з тими людьми [потерпілими], попросити у них вибачення, відшкодувати збитки; щоб потім не йти містом і не думати, що хтось на тебе не так дивиться і може кинути камінь у твій город». • «Медіація – це нелегко. Було соромно, і незручно... і мені, і сину. Але після проходження медіації моя дитина повністю змінилася – його ніби підмінили! Він став краще вчитися в школі, немає проблем з поведінкою, він став уважнішим до мене та інших і навіть почав допомагати мені по дому». • «Коли зустрічаєшся з потерпілими, то...стає легше, тому що ти з ними можеш порозмовляти, попросити вибачення – і вони тобі вибачають, а в суді такого нема. Ну, і потерпілі теж спочатку дивляться на правопорушника як на злодія, а потім вони бачать його та його сім'ю зовсім з іншого боку. У нас все добре вийшло: ми відшкодували потерпілим всі збитки, і вони пробачили, не було такого, щоб хтось тримав зло після медіації. Мені, як мамі, стало легше. Це як камінь з душі».
<p>Медіатори також наводять приклади позитивних змін, що сталися з правопорушниками після участі у відновних практиках:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • «після медіації 16-літній хлопець став більш відповідальним. Він почав краще вчитися в ПТУ, паралельно відпрацьовував і тепер навіть самостійно себе утримує» • «... варто було лише подивитися на правопорушників, щоб повірити в те, що каюття, яке ми усі почули, було щирим! Це підтвердилося і подальшими діями – відшкодуванням завданої шкоди та відновленням стосунків з потерпілою стороною...»

Приклад з практики

(записано зі слів медіатора)

«До центру [відновних практик у громаді] звернулася потерпіла у справі, яку класифікували одразу за трьома статтями - зґвалтування, напад і грабіж, – з проханням провести програму відновного правосуддя. Інцидент був вкрай неприємним – вчинення злочину тривало майже дві години. На момент звернення потерпіла вже два місяці співпрацювала зі слідством, що дуже негативно позначилося на її емоційному стані. Вона була вкрай виснаженою і не хотіла брати участі в судовому процесі. Молода жінка звернулася зі словами: «Я не зможу пройти через суд, я не зможу пройти через слідство, я не можу цього пережити»...

Ми звернулися до правопорушника з пропозицією провести медіацію. Він відповів: «Я їй заплачу і досить, нехай забуде про моє існування, я нічого більше не хочу. Відчепіться від мене, я їй заплачу».

Однак, це не влаштувало дівчину, тож почалася попередня підготовча робота зі сторонами. Найбільш позитивним було те, що в результаті роботи, яка була проведена не лише з правопорушником, а й з його матір'ю та іншими членами сім'ї, правопорушник розкався. Було укладено угоду про непряму медіацію, на якій він надав офіційне письмове вибачення і було ухвалено рішення про компенсацію. →

МЕДІАЦІЯ ОЧИМА ПОТЕРПІЛИХ

Критики відновного правосуддя схильні вбачати у відновних програмах спосіб уникнення відповідальності правопорушником.

Проте практика свідчить, що це швидше спосіб для правопорушників реально взяти на себе відповідальність за скоєне та нагода зійти з хибного шляху і виправитися.

Однак окрім впливу на правопорушника, **медіація є важливим інструментом відновлення, «зцілення» потерпілих.** Для них це, насамперед, можливість швидкого та повного матеріального і морального відшкодування завданої шкоди, відновлення відчуття безпеки, захищеності та контролю над власним життям.

Помічник прокурора м. Івано-Франківська Л.М. Хамець зауважує: «У своїй діяльності ми керуємося кримінально-процесуальним кодексом радянського зразка, коли питання поновлення прав потерпілого не було пріоритетом. Пріоритетом було розкриття злочину і покарання винного. Застосування медіації – це можливість швидко й ефективно поновити права потерпілого, а для правопорушника – це спосіб визначити ступінь відповідальності і прийняти її».

Потерпілі вважають, що медіація допомагає:

- «заспокоїтись, зрозуміти ситуацію»,
  - «відчути себе в безпеці»,
  - «отримати відповіді на свої питання»,
  - «отримати відшкодування»,
  - «почути вибачення правопорушника»,
  - «дає відчуття, що тебе почули і зрозуміли»,
- а також, окрім морального відновлення, ще й швидко одержати реальне відшкодування матеріальних збитків.

Практики, які впроваджують програми відновного правосуддя, також зауважують, що якщо справу було передано вже на етапі судового провадження, то на судових засіданнях, що відбуваються після проведення медіації, потерпілі поведуться більш впевнено та спокійно.

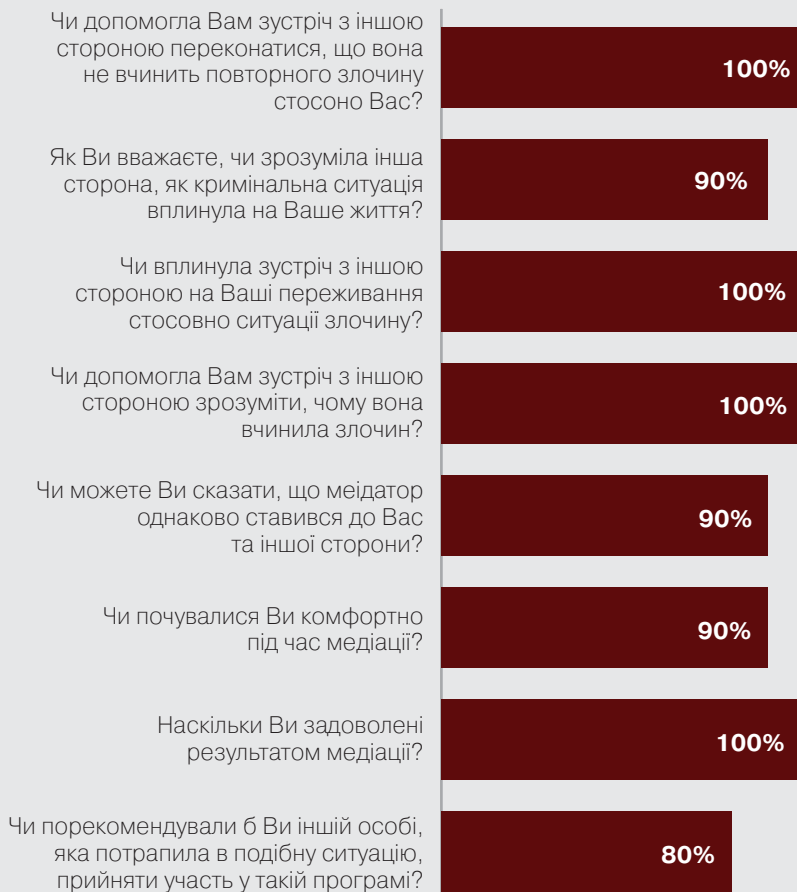
За даними фахівців Центрів відновних практик у громаді, **усі угоди про примирення, укладені за результатами медіацій, були дотримані.** Середня сума матеріального відшкодування коливається в межах 1000-1500 грн. Правопорушники виконували взяті на себе зобов'язання протягом одного місяця після зустрічі з потерпілою стороною. За словами регіонального координатора програм відновного правосуддя в м. Івано-Франківську Юрія Микитина, усі зобов'язання були виконані впродовж одного дня після проведення медіації (крім однієї справи, де фігурувала велика сума грошей – більше 60 000 гривень).

→ Однак, на цій стадії правопорушник так і не виявив бажання зустрітись з потерпілою. Опісля відбувся суд, на якому було підтверджено факт примирення, встановлено суму компенсації збитків та взято до уваги офіційне вибачення.

Найбільш вражаючим є те, що вже після підписання угоди та закриття судового засідання правопорушник таки виявив бажання зустрітись зі скривдженою дівчиною в присутності медіатора, щоб вибачитися особисто. Зустріч не мала юридичних наслідків, але очевидно, що рішення про зустріч було викликане щирим каяттям молодого чоловіка та бажанням виправити ситуацію.

Ця справа є свідченням того, що відновні програми – це передусім нагода для потерпілих пережити негативні наслідки злочину, зцілитися та рухатися далі».

Відповіді потерпілого та сторони підтримки

Ефективність медіації підтверджують і результати анонімного анкетування, яке регулярно проводять медіатори **Центру відновних практик у громаді у м. Білій Церкві** зі сторонами конфлікту після завершення відновної програми:

80% потерпілих рекомендували б іншій особі в подібній ситуації брати участь у медіації.

90% – переконані, що під час медіації інша сторона зрозуміла, як кримінальна ситуація вплинула на їхнє життя.

Усі опитані вважають, що медіація допомогла їм зрозуміти, чому було вчинено злочин, та переконатися, що інша сторона не вчинить його знову.

Усі потерпілі були задоволені результатом медіації.

ВПЛИВ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК НА ГРОМАДУ

У більшості міст діяльність Центрів відновних практик у громадах підтримують органи місцевої влади.

Зокрема, міський голова міста Пирятин, що у Полтавській області, О.П. Рябокони, говорить: «Три роки нам потрібно було доводити усім, що це гарна ідея; зараз уже соромно сказати, що медіація це – недобре, тому що є видимі і вагомні результати».

Представники органів місцевого самоврядування міста Жмеринка (Вінницька область) відзначають, що молодь стала толерантнішою, лояльнішою та проводить вільний час більш культурно. За словами депутатів міської ради, упродовж останніх п'яти років на ремонт розбитих вуличних ліхтарів і зламаних лавок із місцевого бюджету виділяється все менше коштів. Також під час опитувань, які щороку проводить місцева влада серед мешканців міста, люди похилого віку зауважили, що навіть у вечірні години почали почуватися в місті безпечніше, оскільки поменшало проявів протиправної поведінки.

За даними прокуратури в м. Івано-Франківську, із середини 2005 року щорічно зменшується рівень злочинності, у тому числі й підліткової.

Безумовно, не можна вважати, що все це заслуга лише відновних практик, але, на думку представників органів правової системи, відновні програми стали «суттєвим важелем профілактики».

Депутат Івано-Франківської обласної ради шостого скликання С. В. Адамець зауважує: «Перевага цієї методики [у тому], що вона йде не зверху, а знизу – через громадські організації. Тому вона жива й ефективна. Я думаю, розвиток відновного правосуддя в нашій громаді посприяв тому, що Івано-Франківськ вже кілька років перебуває в першій п'ятірці найбезпечніших міст України».

Насамкінець, було зазначено, що відновні програми – це не лише спосіб вирішення конфлікту та вид профілактики злочинності серед дітей, а й «можливість сформувати активну громаду, яка здатна об'єднуватися для розв'язання будь-яких проблем».

Приклад з практики

(записано зі слів медіатора)

«До нас звернувся один дідусь. Він живе на першому поверсі в будинку, де знаходиться комп'ютерний клуб, у якому немає туалету. Одного дня він повертався додому і побачив, що один із хлопців використовує під'їзд як туалет. Чоловік насварив його і хлопець, звичайно ж, швидко утік на вулицю. Коли дідусь зайшов до квартири, увімкнув світло, узяв телефонну слухавку і став набирати номер, хлопець пожбуричав у вікно камінь, розбивши шибку. Міліція порушила кримінальну справу та передала відповідну інформацію до місцевого центру відновних практик.

На медіації пенсіонер розповів, що не збирався заявляти в міліцію на підлітка. Він телефонував до адміністрації комп'ютерного клубу, щоб примусити їх встановити туалети, адже сморід в під'їзді був вже нестерпний. Також він розповів, як важко йому було прибирати у під'їзді і як йому стало страшно, коли хлопець розбив вікно, адже камінь пролетів у кількох сантиметрах від голови. Чоловік почувався ображеним, адже зробив доречне зауваження і не сподівався такої реакції підлітка. На медіації дідусь плакав – так йому було прикро. Хлопця, який спочатку поведився доволі зухвало, дуже сильно це пройняло. Наступного дня, згідно з досягнутими домовленостями, він самотужки вставив скло у вікні та ще раз вибачився. Вочевидь, зустріч мала неабиякий вплив на нього.

Доволі часто правопорушниками є підлітки, а потерпілими – люди похилого віку. І незважаючи на величезну різницю у віці, сторонам вдається знайти спільну мову та ухвалити рішення. Саме такі медіації часто мають найбільший вплив на правопорушників».

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА УВ'ЯЗНЕННЮ

Приклад з практики

(записано зі слів медіатора)

«Двом підліткам закортіло покататися, тож вони вирішили вкрати автомобіль. Їхня забаганка призвела до пошкодження чужого майна...

Один із хлопців жив з мамою-алкоголичкою, у чужому будинку, обое не працювали. Інший жив із бабусяю та батьком передпенсійного віку. Оскільки в селі роботи немає, то родина виживає за рахунок пенсії старенької.

У сім'ї потерпілого ситуація не краща – бабуся паралізована і прикута до ліжка вже 12 років, найменша дитина хвора на дитячий церебральний параліч. Тож автомобіль їм вкрай потрібен.

Працювати зі сторонами було дуже важко через те, що жодна з них не бачила можливих варіантів вирішення. Завдану шкоду оцінили в 14 500 грн. – сума чимала і, якщо взяти до уваги всі обставини, то видавалося, що домовитися в цій справі просто неможливо...

На щастя, з'ясувалося, що в одного з хлопців у Сімферополі є родич, який захотів взяти участь у медіації. Чоловік і сам колишній засуджений, тож менш за все бажав, щоб хлопчина потрапив туди, де він вже побував.

Попри те, що в Україні до дітей доволі рідко застосовують покарання, пов'язане з позбавленням волі, на сьогодні у дев'яти колоніях для неповнолітніх перебуває 1800 осіб.

При цьому навіть представники правоохоронних органів висловлюють думку, що ув'язнення навряд чи сприяє виправленню неповнолітніх. Адже, як зазначив начальник Кримінальної міліції у справах дітей (структури, що існувала донедавна) у м. Жмеринці А.В. Сичик, «у виправних закладах всі правопорушники утримуються разом – і ті, хто скоїли крадіжки, і ті, хто скоїли вбивства. Вони всі там спілкуються, діляться досвідом – і виходять уже справжніми злочинцями з підвищеною кваліфікацією».

Під час проведених для дослідження інтерв'ю фахівці висловлювали думку, що насамперед громада сама не зацікавлена у тому, щоб до неповнолітніх застосовували позбавлення волі. «Ув'язнена людина чи колишній ув'язнений – це, на мою думку, поламана людина. Людина відсторонена від суспільства, людина, яка потім потребує адаптації, котра потім потребує вливання додаткових коштів, людина, котру бояться, стороняться котрої уникають», – каже регіональний координатор програм відновного правосуддя в м. Дрогобичі М. Николаїшин.

Голова міськрайонного суду м. Білої Церкви В.М. Санін додає: «З дитиною, яка пройшла колонію, набагато важче працювати. Звичайно, бувають різні випадки, але я як суддя переконаний, що позбавлення волі до дитини варто застосовувати лише в найтяжчих випадках. Відновні програми мали дуже великий вплив на громаду, бо всі зрозуміли, що можна не тільки засуджувати цих дітей, а й якимось перевиховувати їх».

Фахівці Центрів відновних практик у громаді також переконані, що принаймні у справах малої та середньої тяжкості відновні програми повинні стати альтернативою судовому процесу та покаранню. Зокрема одна із медіаторів, Марічка Николаїшин, вважає, що *«відновні програми – це дуже хороша альтернатива, адже ув'язнення ще нікого не виправило. Особливо, безглуздо ув'язнювати молоду людину, тому що навіть якщо вона відсидить 10 років – всеодно повернеться в громаду, але вже буде зовсім неадаптованою»*. Медіатор Оксана Дацко запевняє: *«Я дуже великий противник того, щоб дітей «садили», тому що невідомо, якими вони звідти повернуться, але однозначно, що вони там не виправляються і не відновлюються. Мені здається, найбільше впливає те, що дитина має реальну можливість відчути і зрозуміти усі наслідки своєї поведінки через розповідь іншої сторони. І тут медіація грає велику роль. Я провела понад 30 медіацій, і в усіх випадках це справляло дуже велике враження на неповнолітніх правопорушників»*.

Фахівці-практики вважають, що за умов покращення законодавства на медіацію можна було б направляти і більш складні справи, зокрема й вчинені дорослими, адже медіація працює як у нетяжких, так і в тяжких злочинах. В українській практиці були успішні медіації навіть у кримінальних справах, що класифікувалися як ненавмисне вбивство. Безумовно, існує певна категорія злочинів, у яких відновні програми можна застосовувати лише врахувавши низку застережень (особливо тяжкі злочини, вчинені повторно, рецидиви тощо). Однак більшість кримінальних справ можуть вирішуватися за допомогою медіації, особливо якщо її поєднувати з громадськими роботами.

Відновне правосуддя може і має стати обов'язковим доповненням до традиційної судової системи. На думку практиків, відновне правосуддя покликане не відмінити офіційне правосуддя, а надати йому відновного характеру.

→ Медіація була надзвичайно емоційною та напруженою. Підліток домовився про відшкодування збитків упродовж семи місяців – для цього згодився працювати зі своїм родичем. Утім, до судового засідання треба було уже внести 5000 грн., а реально вони могли заплатити лише 1000-1500 грн... На тому етапі сторонам довелося розійтися ні з чим, відбулося попереднє судове засідання. Потім відбулася ще одна зустріч сторін, під час якої вдалося знайти інший варіант вирішення ситуації і домовитися про ремонт автомобіля».

Суд врахував домовленості, молоді люди залишилися на волі і згодом виконали домовленості, досягнуті на медіації.

Корисна література:

- Бюлетень «Відновне правосуддя в Україні». 2005 – 2011.
- Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки. Посібник. — К.: Видавець Захаренко В. О., 2009. — 224 с.
- Розвиток Центрів відновного правосуддя в громадах – К., 2008. – 88 с.
- Кей Праніс, Баррі Стюарт, Марк Уедж. Кола примирення. Від злочину до повернення в громаду. – Пер. з англ. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2008. – 272 с.
- Землянська В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України. Посібник. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2008. – 200 с.
- Райт Мартин. Восстановительное правосудие – путь к справедливости. Симпозиум. – Пер. с англ. – К.: Издатель Захаренко В.А., 2007. – 304 с.
- Буш Роберт А. Бэрк, Фолджер Джозеф П. Что может медиация. Трансформативный подход к конфликту. – Пер. с англ. – К.: 2007. – 264 с.
- Зер, Говард. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя / Пер. з англ. М. Яковлева. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 224 с.

Ці та інші видання про відновне правосуддя та медіацію доступні у друкованому та електронному вигляді в Українському Центрі Порозуміння. Ознайомитись із повним переліком видань можна на сайті «Відновне правосуддя» (<http://rj.org.ua>)

ПІДСУМКИ

Отже, результати дослідження «Відновне правосуддя в Україні: підсумки та перспективи» переконливо свідчать, що відновне правосуддя, яке розвивається в Україні з 2003 року, є дієвим та ефективним підходом до вирішення завдань правосуддя, профілактики злочинності, відновлення пошкоджених стосунків та зв'язків у громаді й формування безпечного та здорового середовища (суспільства). Це відбувається за рахунок прийняття правопорушником особистої відповідальності за виправлення завданої злочином шкоди, приділення уваги потребам потерпілих від злочинів, залучення представників громади до обговорення причин та умов, що сприяють злочинам, а також прийняття рішень щодо шляхів їх усунення. Досвід переважної більшості країн світу переконує в тому, що відновне правосуддя не тільки сприяє зціленню соціального стану суспільства, але і суттєво зменшує витрати на утримання пенітенціарної системи та здійснення кримінального судочинства загалом (зокрема, про це свідчать результати досліджень, проведених у Великобританії, Латвії, Канаді, Новій Зеландії та інших країнах).

Доведена цього річними дослідженнями ефективність практики відновного правосуддя в Україні ставить перед суспільством та насамперед перед урядом країни питання: **«Яким чином буде забезпечено процес впровадження програм відновного правосуддя в правову систему України так, щоб члени будь-якої громади нашої країни мали можливість скористатися перевагами медіації та інших відновних практик?»**

Наразі ще чимало питань потребують вирішення:

1. Остаточне забезпечення законодавчого регулювання медіації в кримінальному судочинстві (прийняття закону «Про медіацію» та внесення відповідних змін в Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси).
2. Розвиток дослідницької та науково-практичної роботи у сфері відновного правосуддя, моніторинг та вивчення практики.
3. Фінансування діяльності центрів відновних практик у громадах.
4. Навчання представників правової системи теорії та практиці відновного правосуддя з метою ефективної взаємодії з центрами відновних практик у громадах.
5. Забезпечення навчання медіаторів / практиків відновного правосуддя на базі вже існуючих центрів відновних практик спільно з навчальними закладами України з метою кадрового забезпечення в інших містах України.
6. Належне інформування про можливості та переваги відновного правосуддя населення, у першу чергу тих, хто стає учасниками кримінальних ситуацій та потрапляє в поле зору системи кримінального судочинства.

Вирішення цих та ряду інших питань необхідне, насамперед, для подальшого впровадження відновного правосуддя в Україні та, зокрема, виконання Указу Президента України «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (№ 597/2011 від 24 травня 2011).

На сьогоднішній день громадська ініціатива з упровадження відновного правосуддя потребує не просто підтримки окремих органів правової системи, а належного та відповідального ставлення держави до інституціоналізації та подальшого забезпечення розвитку практики відновного правосуддя в системі кримінального судочинства.

Від об'єднання зусиль залежить безпечне майбутнє кожної громади!

Тематичні фільми:

- «Зцілення правосуддям», 2005
- «Відновні підходи у профілактиці: співпраця міліції та громади», 2009

*Ці та інші відеоматеріали можна переглянути на каналі Українського Центру Порозуміння:
www.youtube.com/commongroundorgua*

**ПЕРЕЛІК
ЗАКОНОДАВЧИХ
АКТІВ
У СФЕРІ МЕДІАЦІЇ
та ВІДНОВНОГО
ПРАВОСУДДЯ**
чинних в Україні
(станом на
вересень 2011 р.)

Застосування медіації у цивільних, сімейних справах та спорах, впровадження медіації у кримінальних справах (зустрічі з усунення завданої злочином шкоди або ВІДНОВНЕ правосуддя) **рекомендовано в:**

- **Указі Президента України** «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні», № 597/2011 від 24 травня 2011 р. ;
- **Рішенні Івано-Франківської обласної ради** «Про регіональну цільову програму профілактики злочинності на 2011 – 2015 рр.», № 77-4/2011 від 24.03.2011 р.;
- **Інструктивному листі начальника Департаменту кримінальної міліції у справах дітей МВС України Т. М. Бухтіарової** «Про організацію трирівневої моделі профілактики правопорушень серед дітей», № 58/2-1892 від 30 вересня 2009 р.;
- **Листі Міністерства освіти і науки України** «Щодо поліпшення превентивного виховання та профілактичної роботи з подолання злочинності серед неповнолітніх», № 1/9-632 від 11.09.2009 р.;
- **Інструктивному листі Генерального прокурора України О.Медведька** «Щодо використання процедур примирення у кримінальному провадженні та розширення альтернативи кримінальному переслідуванню», № 09/1-233вих-08-236окв від 01.08.2008 р.;
- **Конвенції ООН** про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996 р., (ратифікована Україною 14.09.2006 р. та набрала чинності з 01.02.2008 р.);
- **Трьох Постановах Пленумів Верховного Суду України:**
  - «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх», № 5 від 16 квітня 2004 р.;
  - «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів», № 13 від 2 липня 2004 р.;
  - «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру», № 2 від 15 травня 2006 р.

Також про відновні програми йшлося в таких Указах Президента України:

- № 311/2008 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів»»;
- № 401/2008 «Про Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України»;
- № 411/2008 «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей»;
- №361/2006 «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до Європейських стандартів».

Законопроект «Про медіацію» було зареєстровано у Верховній Раді України (№8137 від 21 лютого 2011 р.) і 15 червня 2011 р. він був розглянутий Комітетом з питань правосуддя та рекомендований Верховній Раді для прийняття у першому читанні.

Регіон	Організація	Контактна особа	Телефон, e-mail
м. Київ	БО «Український Центр Порозуміння»	Владислава Каневська	0 (44) 537 1007 0 (44) 254 4794 uccg@uccg.org.ua
м. Сімферополь, АР Крим	БО «Український Центр Порозуміння» (Кримське представництво)	Ірина Камінова	0 (50) 917 7415 irikami@mail.ru
м. Біла Церква, Київська обл.	Регіональний осередок Всеукраїнської фундації «Захист прав дітей» у Київській обл.	Інна Луценко	0 (95) 806 0068 Inna_lko@ukr.net
м. Вінниця	ГО «Подільська агенція регіонального розвитку»	Наталія Величко	0 (63) 628 7785 v.nataliia@gmail.com
Дрогобицький, Стрийський райони, Львівська обл.	Коаліція громадських організацій Дрогобицько-Стрийського регіону «Центр Відновного Правосуддя»	Марічка Николаішин	0 (3244) 5 0355 0 (50) 661 1650 mpdr@mail.ru mkddr@mail.ru drb_teen@ukr.net
м. Жмеринка, Вінницька обл.	«Ініціатива»	Святослав Ніколайчук	0 (96) 315 0267 zhmediator@gmail.com
м. Івано-Франківськ	Регіональна громадська організація «Інститут права і демократичного розвитку Прикарпаття»	Юрій Микитин	0 (342) 59 6009 0 (342) 50 5675 0 (63) 414 6099 Yuriy555@gmail.com mykytyn@mail.ru
смт Красногвардійське, АР Крим	Агентство регіонального розвитку «Гармонія»	Галина Садичко	0 (6556) 2 0894 0 (50) 932 6876 0 (97) 350 6314 g.sadychko@mail.ru
м. Луганськ	«Луганська обласна група медіації»	Галина Тищенко	0 (50) 232 2172 Galina_t@ua.fm
м. Львів	Благодійний фонд «Простір без конфлікту»	Олеся Бік	0 (50) 936 8450 0 (32) 233 4384 obik.space@gmail.com
м. Одеса	«Одеська обласна група медіації»	Інна Терещенко, Андрій Гусев	0 (48) 728 6290 0 (48) 799 6068 0 (66) 774 6743 0 (67) 725 3981 mediator_i@mail.ru
м. Пирятин, Полтавська обл.	Пирятинська районна громадська організація «Жіночі ініціативи»	Ірина Таран	0 (50) 015 7747 irishataran@ukr.net
м. Суми	Сумська обласна громадська організація «Сумська ініціатива»	Олександр Калмиков	0 (542) 791 330 0 (50) 307 1083 suminngo@ukr.net
м. Харків	«Молодь за демократію»	Галина Овчарова	0 (50) 401 8821 y_f_d@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО ВПРОВАДЖУЮТЬ ПРОГРАМИ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

(станом на вересень 2011 р.)

«Дорожня карта побудови безпечної громади: попередження правопорушень серед дітей та молоді»

В основу посібника покладено Трирівневу модель профілактики правопорушень серед дітей та молоді – комплексну систему, яка на рівні громади об'єднує зусилля органів місцевої влади та самоуправління, правоохоронних органів, соціальних служб, освітніх закладів та громадських організацій. Видання допомагає знайти шлях побудови гармонійних стосунків у громаді. Це – практичне керівництво для тих, хто шукає ефективних способів попередження протиправної поведінки й оздоровлення стосунків у громаді в цілому.

Щодо впровадження відновних практик звертайтеся до БО «Український Центр Порозуміння»

Кловський узвіз 18, м. Київ, 01021, Україна
Тел. 0 (44) 537 1007
email: uccg@uccg.org.ua
<http://uccg.org.ua>

Більше про відновний підхід можна довідатися на сайтах:

- «Співпраця міліції та громади задля безпеки»
<http://bezpeka.gromad.org.ua>
- «Відновне правосуддя»
<http://rj.org.ua>
- «Практика вирішення конфліктів»
<http://commonground.org.ua>
- «Відновні практики у школах»
<http://safeschool.org.ua>
- та на сторінках бюлетеня «Відновне правосуддя в Україні»
<http://uccg.org.ua/bulletin>

Видання здійснене у 2011 році в рамках проекту
«Формування альтернатив ув'язненню через розвиток
відновного правосуддя в Україні»
за підтримки «Інституту відкритого суспільства» (OSI)

